

ผ่อ : มิติมุมมองในการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง

Pho : Perspective Dimension in Producing Buddhist Creative Media in
Conserving Natural Resources and Environment of Youth in the Huai Kha
Khaeng World Heritage Area

อัครเดช พรหมกัลป์¹ พระอุดมบัณฑิต² พระมหาชุตีภัก อภินนโท³ รัตติยา เหนืออำนาจ⁴ และ
วีระศักดิ์ บุญดิษฐ์⁵

Akkaradecha Brahmakappa, Pra Udombundhit, Phramaha Chutipak Aphinandho,
Rattiya Nua-amnat and Weerasak Boondhit

Received: April 14, 2024

Revised: June 04 2024

Accepted: June 12, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง 2) ส่งเสริมการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง และ 3) สร้างเครือข่ายเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยการศึกษาในเชิงเอกสาร, การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อกรอบการเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง, การสัมมนาทางวิชาการเพื่อพัฒนาความรู้และเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชน และ การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนามาหาข้อสรุปการวิจัย

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Kctv056@hotmail.com

ผลการวิจัย พบว่า 1) การเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้งผ่านการสัมมนาทางวิชาการเมื่อสิ้นสุดการอบรมเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทิศทางที่ดีขึ้น 2) การส่งเสริมการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนผ่านการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเมื่อสิ้นสุดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการวางแผน ถ่ายทำ ตัดต่อ และนำเสนอสื่อสร้างสรรค์ในระดับที่สูงขึ้นและมีความมั่นใจมากขึ้น และ 3) การสร้างเครือข่ายเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้งจากการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย คณะสงฆ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ผู้นำองค์กรภาคประชาชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด ผู้ผลิตสารคดี ผู้ผลิตสื่อโทรทัศน์ ผู้ปกครอง คณะครู และนักเรียน ที่มีส่วนร่วมกันพัฒนาความรู้ ทัศนคติ และทักษะให้กับเยาวชน

คำสำคัญ: การผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธ, การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, เยาวชน, พื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง

Abstract

The objectives of this research article were 1) to enhance the awareness of youth in conserving natural resources and the environment in the Huai Kha Khaeng World Heritage Area; 2) to promote the production of Buddhist creative media in conserving natural resources and the environment of youth in the Huai Kha Khaeng World Heritage Area; and 3) to create a youth network to produce Buddhist creative media for conservation of natural resources and the environment in the Huai Kha Khaeng World Heritage Area. This research was the action research using a documentary study, a focus group discussion with experts to develop a framework for enhancing youth awareness of natural resources and the environment in the Huai Kha Khaeng World Heritage Area, and an academic seminar for development of knowledge and strengthening of youth consciousness and workshops to develop skills in producing Buddhist creative media using descriptive

content analysis to draw research conclusions. The results of the research found that 1) in strengthening youth consciousness in conserving natural resources and the environment in the Huai Kha Khaeng World Heritage Area through academic seminars, at the end of the training, youth trainees had knowledge, understanding, and attitudes that towards the conservation of natural resources and the environment in a better direction; 2) in terms of promoting the production of Buddhist creative media for the conservation of natural resources and the environment of youth through a workshop, at the end of the workshop, the youth trainees had knowledge, understanding, and skills in planning, filming, editing, and presenting creative media at a higher level and with more confidence; and 3) creating a youth network to produce Buddhist creative media for the conservation of natural resources and the environment in the area of Huai Kha Khaeng World Heritage Site from research consisted of the Sangha, Conservation Area Administration Office No. 12, Sueb Nakhasathien Foundation, leaders of public sector organizations, Secondary Educational Service Area Office, Provincial Public Relations Office, documentary producer, television media producers, parents, teachers, and students that came together to develop knowledge, attitudes, and skills for youth.

Keywords: Buddhist Creative Media Production, Natural Resource and Environmental Conservation, Youth, Huai Kha Khaeng World Heritage Area

บทนำ

มรดกโลกห้วยขาแข้ง มีพื้นที่ 3,609,375 ไร่หรือ 5,775 ตร.กม. ครอบคลุม 6 อำเภอใน 3 จังหวัด ได้แก่ อำเภอบ้านไร่ อำเภอลานสัก และอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี, อำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี และอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก โดยรวมพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเข้ามาด้วย ทำให้พื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้งกลายเป็นผืนป่าอนุรักษ์ต่อเนื่องที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (UNESCO, 1977) สภาพป่า

ของที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติประกอบด้วยป่าดงดิบ ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าผลัดใบสลับกับทุ่งหญ้าต่าง ๆ ก่อให้เกิดความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ บางชนิดเป็นสัตว์ที่หายากและใกล้จะสูญพันธุ์ เช่น ควายป่า เลียงผา เสือดาว หมาใน ไก่ป่า นับเป็นผืนป่าอนุรักษ์ที่มีความสำคัญยิ่งและควรค่าแก่การช่วยกันอนุรักษ์หวงแหนรักษาไว้ ขณะเดียวกันพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้งยังถือเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญที่สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับภูมิภาคนี้ โดยมีลำห้วยขาแข้งที่ไหลจากผืนป่าลงสู่แม่น้ำแม่กลอง นอกนั้นยังมีห้วยขนาดเล็กอีกมากมายที่มีน้ำไหลตลอดปีจนกลายเป็นต้นกำเนิดลุ่มน้ำสำคัญ เป็นต้นว่า ลุ่มน้ำห้วยขาแข้ง ลุ่มน้ำห้วยทับเสลา ลุ่มน้ำห้วยระบำ ลุ่มน้ำห้วยสองทาง ลุ่มน้ำห้วยองค์ทอง และลุ่มน้ำห้วยวัง เป็นต้น (ประคอง มาโต, 2562)

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นสืบเนื่องจากปัญหาการเติบโตที่ไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในหลาย ๆ ด้าน ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ขยะ และของเสียอันตราย อีกทั้งยังทำให้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติที่ยังคงมีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งปัญหาอุทกภัย และภัยแล้ง (กลุ่มพัฒนานโยบายและแผนการศึกษาแห่งชาติ, 2562) จึงถือเป็นความท้าทายที่จะมีการพัฒนาความคิดและเสริมสร้างมุมมองในการผลิตสื่อเชิงสร้างสรรค์ เพื่อก่อให้เกิดการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างจิตสำนึกให้เด็กเยาวชนและคนในสังคมเกิดความตระหนักถึงความหลากหลายทางชีวภาพ ไม่ว่าจะเป็นชนิดพันธุ์พืช สัตว์ รวมไปถึงความหลากหลายของสิ่งไม่มีชีวิตที่มีความสัมพันธ์และต้องพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งนี้จากพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อสร้างสรรค์และปลอดภัย พ.ศ.2558 ได้ให้ความหมายของสื่อสร้างสรรค์เอาไว้ว่าหมายถึงสิ่งที่ทำให้ปรากฏด้วยตัวอักษร เครื่องหมาย ภาพหรือเสียง ไม่ว่าจะเป็นจัดทำในรูปของเอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมายรูปถ่าย ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ การแสดง ข้อมูลคอมพิวเตอร์ในระบบคอมพิวเตอร์ หรือได้จัดทำในรูปแบบอื่นใด รวมทั้งสื่อดังกล่าวยังต้องมีเนื้อหาที่ส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม (รุ่งรัตน์ ชัยสำเริง, 2558)

สำหรับสื่อสร้างสรรค์ในความมุ่งหมายของงานวิจัยในเรื่องนี้ คือ สื่อสร้างสรรค์ประเภทภาพยนตร์สั้นหรือคลิปวิดีโอสั้นที่คณะผู้วิจัยจะมีส่วนในการเสริมสร้างมิติมุมมองของเยาวชนในการที่จะผลิตขึ้นเพื่อการเผยแพร่ทางโซเชียลมีเดีย รายการโทรทัศน์ หรือผ่านสื่อดิจิทัลในรูปแบบอื่นหรือแพลตฟอร์มอื่น ทั้งนี้ภาพยนตร์สั้นหรือคลิปวิดีโอสั้นถือเป็นสื่อที่สามารถทำให้ผู้ชมได้เห็นภาพซึ่งอาจเป็นภาพนิ่งหรือภาพเคลื่อนไหวและทำให้ผู้ชมได้ยินเสียงที่สอดคล้องกับภาพนั้น ๆ ด้วย ประกอบกับปัจจุบันคนไทยได้ให้ความสำคัญต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากการสำรวจการใช้อินเทอร์เน็ตของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2562 พบว่า มีการใช้อินเทอร์เน็ต

เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 78.80 เป็นร้อยละ 84.00 โดยประชากรส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกวัน กิจกรรมส่วนใหญ่ที่ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการดาวน์โหลด (Download) รูปภาพ หนังสือ วิดีโอ เพลง เกม เล่นเกม ดูหนัง ร้อยละ 92.30 รองลงมาเป็นการใช้สื่อสังคมออนไลน์ร้อยละ 87.80 และใช้ในการอัปโหลด (Upload) ข้อมูล รูปภาพ ภาพถ่าย วิดีโอ เพลง ซอฟต์แวร์ ฯลฯ เพื่อการแบ่งปัน (Share) บนเว็บไซต์ ร้อยละ 54.30 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันการใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ฉะนั้นการให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อภาพยนตร์สั้นหรือคลิปวิดีโอสั้นที่ประกอบด้วยภาพ เสียง แสง สี ดนตรี และมีการเคลื่อนไหว จึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างความรู้ ความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างเจตนาคติ ให้แก่คนมุ่มอง หากมีผู้เข้าถึงเจตนาธรรมในภาพยนตร์สั้นหรือคลิปวิดีโอสั้นข้างต้นได้มากเท่าไร ก็จะทำให้ผู้รับชมรู้สึกเข้าถึงความคิดที่จะจุดประกายให้เกิดกระแสในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นทั้งในกลุ่มของเยาวชนด้วยกันเองและในกลุ่มของประชาชนโดยทั่วไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง
2. เพื่อส่งเสริมการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง
3. เพื่อสร้างเครือข่ายเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) เพื่อรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน เป็นต้นว่า รองเจ้าคณะจังหวัด, รองผู้ว่าราชการจังหวัด, ผู้อำนวยการส่วนประสานความร่วมมือด้านทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าและผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่าจากสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12, เลขาธิการมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร, ผู้อำนวยการภาคประชาชน (NGO) จังหวัดนครสวรรค์, รก.ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา, ผู้แทนสำนักงาน

ประชาสัมพันธ์จังหวัด และผู้แทนผู้ผลิตสารคดี-ผู้ผลิตสื่อโทรทัศน์ เพื่อสรุปกรอบการเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง

2. ขั้นตอนที่ 2 การสัมมนาทางวิชาการและการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Workshop) สำหรับแกนนำเยาวชน (Core Group) ซึ่งเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่รอยต่อมรดกโลกห้วยขาแข้ง จำนวน 65 คน โดยครั้งที่ 1 เป็นการสัมมนาทางวิชาการเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ครั้งที่ 2 เป็นการให้ความรู้และพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ทั้งการคิดประเด็นเรื่อง (Concept/Issues) การถ่ายทำ (Production) การตัดต่อ (Editing) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

3. ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครือข่ายเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ผ่านวิถีชีวิต ค่านิยม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นต้นน้ำนำไปสู่การพัฒนาจิตสำนึก จิตสาธารณะ และเกิดความรัก ห่วงแหนมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง โดยเฉพาะในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง โดยมีคณะสงฆ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ผู้นำองค์กรภาคประชาชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด ผู้ผลิตสารคดี ผู้ผลิตสื่อโทรทัศน์ ผู้ปกครอง คณะครู และนักเรียน มาร่วมเป็นภาคีเครือข่าย

การวิจัยในครั้งนี้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสังเกต (Observations) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ ขณะเดียวกันก็จะมีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบฐานข้อมูล ภาพถ่ายกิจกรรม และการพรรณนาความประกอบการบรรยายหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเชิงพื้นที่ เพื่อให้เห็นรูปแบบหรือกระบวนการที่ดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนในการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธ

สรุปผลการวิจัย

1. การเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง พบว่า มิติมุมมองต่อการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้งที่ได้ข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่จะก่อให้เกิดการเสริมสร้างจิตสำนึกของ

เยาวชนที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น มีประเด็นสำคัญที่จะเป็นหัวข้อในการส่งเสริมสนับสนุนเด็กและเยาวชนนำไปขยายผลหรือผลิตเป็นสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธ ประกอบด้วย 1) ประเด็นความสำคัญของพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง 2) วิถีชีวิตของเด็กกับป่า 3) วิถีของนักรักษ์หรือผู้พิทักษ์ป่า 4) วิถีความพอเพียงของคนกับป่า และ 5) ความจริงจากป่าจากผู้ล่าสู่ผู้นุรักษ์

2. การประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้จากวิทยากรในการสัมมนาทางวิชาการเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.27$, $SD=0.62$) โดยมีประเด็นความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับสถานการณ์ปัจจุบันมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($M=4.36$, $SD=0.55$) รองลงมา ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเฉพาะเรื่อง ($M=4.30$, $SD=0.55$) ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร ($M=4.28$, $SD=0.62$) และความชัดเจนและความครบถ้วนของเนื้อหาที่มีค่าคะแนนเท่ากัน ($M=4.28$, $SD=0.63$) ส่วนความชัดเจนในการตอบคำถาม/ข้อซักถามของวิทยากรมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($M=4.20$, $SD=0.65$)

ในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การให้ความรู้และพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมที่ 2 เป็นการให้ความรู้และพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ทั้งการคิดประเด็นเรื่อง (Concept/Issues) การถ่ายทำ (Production) การตัดต่อเรียบเรียง (Editing) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M=4.62$, $SD=0.59$) โดยสามอันดับแรกของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความรอบรู้ในเนื้อหารายวิชาของวิทยากร ($M=4.71$, $SD=0.57$) ตามมาด้วยความสามารถในการจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาที่สอดคล้องต่อเนื่อง ($M=4.66$, $SD=4.57$) ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับหัวข้อวิชา ($M=4.65$, $SD=0.54$) และความสามารถถ่ายทอดเนื้อหาวิชาที่ยากให้ง่าย ($M=4.65$, $SD=0.57$) ที่ได้คะแนนเท่ากัน ในขณะที่ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ความชัดเจนครบถ้วนของเนื้อหาวิชา ($M=4.53$, $SD=0.57$)

การประเมินผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ทั้งก่อนการฝึกอบรม (Pretest) และหลังการฝึกอบรม (Post-test) การให้ความรู้และพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้งในเรื่อง 1) การคิดประเด็นเรื่อง 2) การวางโครงเรื่อง 3) ประเด็นสำคัญของเรื่อง 4) การใช้มุกตลก/ระยะ

ภาพ/การเคลื่อนไหวของกล้อง 5) การใช้เสียง / ดนตรี ที่สื่อสารถึงอารมณ์และความรู้สึก 6) การเพิ่มเติมข้อความ (CG) หรือใช้เทคนิคพิเศษในการตัดต่อ 7) การสอดแทรกธรรมชาติหรือหลักคำสอนที่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาหรือประเด็นเรื่อง 8) การสอดแทรกธรรมชาติหรือหลักคำสอนที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับชม 9) การสอดแทรกธรรมชาติหรือหลักคำสอนที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์หรือสภาพปัญหา และ 10) การสร้างแรงจูงใจเพื่อก่อให้เกิดอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ในภาพรวมก่อนการอบรมสัมมนาทางวิชาการเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($M=3.78$, $SD=0.57$) โดยเมื่อสิ้นสุดการอบรมสัมมนาทางวิชาการเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.25$, $SD=0.68$)

3. การสร้างเครือข่ายเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง พบว่า จากการขับเคลื่อนและพัฒนากิจกรรมเชิงปฏิบัติการในการวิจัยเพื่อพัฒนามิติมุมมองในการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง เด็กเยาวชนและภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมทั้งในการสัมมนาทางวิชาการเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ในการมีส่วนร่วมในการสะท้อนคิด แสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์ รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ระหว่างกัน ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง โดยมีคณะสงฆ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ผู้นำองค์กรภาคประชาชน (NGO) เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด ผู้ผลิตสารคดีและผู้ผลิตสื่อโทรทัศน์ ผู้ปกครอง คณะครู นักเรียน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการสร้างความรักและความอบอุ่นให้กับเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมข้างต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง พบว่า มิติมุมมองต่อการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนมีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ คือ

1) ประเด็นความสำคัญของพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง 2) วิถีชีวิตของเด็กกับป่า 3) วิถีของนักอนุรักษ์หรือผู้พิทักษ์ป่า 4) วิถีความพอเพียงของคนกับป่า และ 5) ความจริงจากป่าจากผู้ล่าสู่ผู้อนุรักษ์ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับผลการวิจัยของจินตนา กลิ่นนัท (2560) ที่ได้ศึกษาวิจัยสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชน กรณีศึกษา : คนปลายน้ำคลองท่าแนะจังหวัดพัทลุง แล้วพบว่า กระบวนการสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนคนปลายน้ำได้นำเสนอผ่านรูปแบบของแผนการจัดกิจกรรมทั้ง 4 แผน ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรม “นิทาน ป. ปลา” “หุ่นมือรักษ์น้ำ” “คลิปรักษ์น้ำ” และ “สื่อ (สาร) รักษ์น้ำ” จากการประเมินพบว่าทุกแผนมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้านได้แก่ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ด้านความชัดเจน และด้านความง่ายต่อการนำไปใช้ มีคุณภาพอยู่ในระดับมากทุกด้าน และพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนคนปลายน้ำก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนปลายน้ำคลองท่าแนะจังหวัดพัทลุงอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ขณะเดียวกันยังมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของใกล้รุ่ง พูลผล และคณะ (2561) ที่ได้ศึกษาวิจัยกรอบนโยบายการจัดการแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่-ห้วยขาแข้งอย่างยั่งยืน แล้วพบว่า กรอบนโยบายที่จะนำไปสู่การจัดการแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่-ห้วยขาแข้งที่ยั่งยืนนั้นควรประกอบด้วย 1) การประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการจัดการ 2) การใช้กฎหมาย 3) การคุ้มครองรักษาคุณค่าของพื้นที่ 4) การจัดการพื้นที่กันชนรอบแนวเขตมรดกโลกทางธรรมชาติ 5) การมีส่วนร่วมของประชาชน และ 6) การให้การศึกษาและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่สาธารณชน และสอดคล้องกับผลวิจัยของสุพิมล ศรศักดิ์ และคณะ (2555) ที่ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบและกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนแนวพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี แล้วพบว่าถึงแม้จะมีการดำเนินการเฉพาะตน แต่หากเป็นไปเพื่อส่วนรวมชุมชนก็ให้ความสำคัญแบบไตรภาคีในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน และควรมีกิจกรรมขับเคลื่อนตลอดเวลาโดยเฉพาะการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ จิตสำนึกและความเอาใจใส่ นอกจากนั้นยังมีส่วนคล้ายคลึงกับผลงานวิจัยของดุขฎี นิลดำ และคณะ (2561) ที่ได้ศึกษาวิจัยถึงอุดมการณ์ความเป็นไทยที่ถูกถ่ายทอดผ่านภาพยนตร์ แล้วพบว่า ภาพยนตร์หรือสื่อทำให้ผู้ชมทราบถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และแนวคิดความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการประกอบสร้างความเป็นไทยให้ผู้ชมเกิดการรับรู้แล้วนำไปสู่กระบวนการบริโภคและการยอมรับอุดมการณ์และเกิดความรักชาติ โดยใช้การสอดแทรกรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสื่อสารให้บุคคลประพฤติตาม

2. การส่งเสริมการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การให้ความรู้และพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นการให้ความรู้และการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ทั้งการคิดประเด็นเรื่อง (Concept/Issues) การถ่ายทำ (Production) การตัดต่อเรียบเรียง (Editing) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M=4.62$, $SD=0.59$) และผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การให้ความรู้และพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ทั้งการคิดประเด็นเรื่อง (Concept/Issues) การถ่ายทำ (Production) การตัดต่อเรียบเรียง (Editing) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ที่พบว่าการก่อนการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การให้ความรู้และพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” โดยเมื่อสิ้นสุดการอบรมสัมมนาทางวิชาการเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับผลการวิจัยของบุญผดุง สุปียพันธ์ุ และคณะ (2564) ที่ได้ศึกษาวิจัยกระบวนการพัฒนาเยาวชนสร้างสื่อสันติสุขในสังคมออนไลน์ แล้วพบว่า กระบวนการพัฒนาเยาวชนสร้างสื่อสันติสุขจะประกอบด้วย 1) กระบวนการเรียนรู้โดยให้ความรู้เชิงบวกในการสร้างสื่อ 2) กระบวนการตื่นตัวในการยอมรับความแตกต่างของการใช้สื่อ 3) กระบวนการตื่นพลังโดยการให้ความรู้และสร้างทักษะการสร้างสื่อ ด้วยการลงพื้นที่ปฏิบัติจริง รวมพลังคิด รวมพลังสร้าง ด้วยการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม ขณะเดียวกันยังต้องมีการศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเหมือนกับผลงานวิจัยของกาญจนา เชี่ยววิทย์การ (2563) ที่ได้ศึกษาวิจัยการรับและการส่งต่อเนื้อหารายการวิทยุของเยาวชนยุค 4.0 แล้วพบว่า เยาวชนในฐานะผู้รับสารจะต้องสนใจสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ เยาวชนในฐานะผู้ส่งสารจะต้องเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเข้าใจและสร้างความร่วมมือกัน และกระตุ้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาและแก้ปัญหาชุมชน และยังเป็นไปในทำนองเดียวกันกับผลงานวิจัยของเกศสุดา สิทธิสันติกุล และคณะ (2562) ที่ได้ศึกษาวิจัยการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมืองเชียงใหม่อย่างมีส่วนร่วม แล้วพบว่า การสร้างความเป็นมิตรกับผู้คน ความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรม ถือเป็นกลยุทธ์ทางการสื่อสารเพื่อจุดประกายคิดและกระตุ้นจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของประวิณมัย บ่ายคล้าย

(2561) ที่ได้ศึกษาวิจัยการผลิตในรูปแบบของสกุ๊ปข่าวโทรทัศน์ แล้วพบว่า ผู้ชมส่วนใหญ่ต้องการให้ประเด็นที่นำเสนอมีความทันต่อเหตุการณ์เป็นที่พูดถึงในสังคม เป็นเรื่องที่อยู่ในกระแสความสนใจ เป็นเรื่องใหม่ทันสมัย ประเด็นที่นำเสนอควรมีความใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับผู้ชม ผู้ชมสามารถนำความรู้จากการรับชมไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้จะยิ่งเพิ่มความน่าสนใจ

3. การสร้างเครือข่ายเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง จากการขับเคลื่อนและพัฒนามิติมุมมองในการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ทั้งการสัมมนาทางวิชาการเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ประกอบด้วย คณะสงฆ์จังหวัด สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ผู้นำองค์กรภาคประชาชน (NGO) เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด ผู้ผลิตสารคดี และผู้ผลิตสื่อโทรทัศน์ ผู้ปกครอง คณะครู นักเรียน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ซึ่งการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมในลักษณะนี้มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเพ็ญประภา เพชระบูรณิน และคณะ (2557) ที่ได้ศึกษาวิจัยแนวทางการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในพื้นที่ปกปักษ์พันธุ์กรรมพิชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: เชื้อนจุฬาภรณ์ จังหวัดชัยภูมิ แล้วพบว่า การจัดกิจกรรมให้ความรู้ช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ เกิดความตระหนัก และเป็นการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ให้กับเยาวชนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ ฉะนั้นจึงควรที่จะเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้อก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริง และการที่เยาวชนได้ลงไปสัมผัสทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ก็จะทำให้เกิดความหวงแหน และมีจิตสำนึกอยากรักษาไว้ในที่สุด ขณะที่ผลงานวิจัยของอนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์ (2559) ที่ได้ศึกษาวิจัยยุทธศาสตร์การบริหารการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำตะวันตกแบบมีส่วนร่วม แล้วพบว่า การอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนเขตรอยต่ออุทยานแห่งชาติแม่วงก์นั้น คนในชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องมาหาทางออกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ทั้งการทำแนวกันไฟ การป้องกันไฟป่า การทำฝายชะลอน้ำ รวมถึงการออกกฎกติการ่วมกันเพื่อขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแสวงหา

ประโยชน์จากป่า และทุกคนจะต้องร่วมกันอนุรักษ์ ฟื้นฟูเพื่อให้ป่าอยู่ได้ คนอยู่ได้ ธรรมชาติและชุมชนก็จะสามารถพึ่งพิงอาศัยกันอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ประคอง มาโต (2562) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง แล้วพบว่า ชุมชนบริเวณโดยรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งเป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนผสมผสาน มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาวบ้านมีประวัติการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในระดับหนึ่งผ่านมิติของวัฒนธรรม ประเพณีพิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ ก่อให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง โดยมีการร่วมมือกันโดยการสร้างเครือข่าย ในการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนในพื้นที่ โดยหน่วยงานรัฐทำหน้าที่เป็นหลักในการจัดโครงการให้ความรู้กับประชาชน เพื่อพูดคุยและวางกติกาข้อตกลงร่วมกันในการใช้ทรัพยากรจากป่า เพื่อลดความขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยมีมุมมองในการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและส่งเสริมการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธ รวมถึงสร้างเครือข่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพ จะเห็นได้ว่าการเสริมสร้างมิติมุมมองในการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนหากจะทำให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งพาอาศัยความร่วมมือของทุกภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน คณะสงฆ์ ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา รวมถึงตัวเด็กและเยาวชน โดยทุกภาคส่วนจะต้องความพร้อมเพรียง มีความสมัครสมานสามัคคีกัน และผลักดันหรือสนับสนุนทั้งในเรื่องทุนและโอกาสเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เกิดการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ในส่วนของภาคสถานศึกษาหรือโรงเรียนนั้นจะต้องมีระบบและกลไกในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม การลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนส่วนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งที่มีความสนใจในการผลิต การสร้างสรรค์สื่อให้ได้มีพื้นที่ ได้มีโอกาสที่จะร่วมกันรังสรรค์งานเพื่อเป็นฐานในการเสริมสร้างอาชีพและความมั่นคงในอาชีพอนาคต

ขณะเดียวกันในส่วนของกลไกในการพัฒนาหรือการเสริมสร้างมิติมุมมองในการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนนั้น จะต้องมีการหนุนเสริม ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาใน 3 มิติสำคัญ คือ การพัฒนาความรู้ การพัฒนาเจตคติหรือมุมมองทางความคิด และการพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน โดยในส่วนของ การพัฒนาความรู้นั้นจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องการอนุรักษ์ เรื่องที่เกี่ยวกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา และความรู้เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้ก่อให้เกิดการประยุกต์ใช้หรือบูรณาการในการทำงานด้านสื่อสร้างสรรค์ให้เกิดความกลมกลืนและเกิดความยั่งยืน และเมื่อมีความรู้แล้วก็ต้องมีการพัฒนาทักษะเฉพาะบุคคล ทั้งในเรื่องของทักษะในการวางแผน ทักษะในการวางโครงเรื่อง ทักษะในการถ่ายทำ ทักษะในการติดต่อ และทักษะในการนำเสนอ เพื่อจะให้ก่อให้เกิดสื่อสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และที่สำคัญที่สุดก็คือการสร้างมุมมอง วิสัยทัศน์ ทักษะคิด การเสริมสร้างจิตสำนึก การเสริมสร้างจิตอาสา และการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ทั้งนี้เพราะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นงานที่เกิดจากการมีจิตสำนึก จิตอาสา และจิตสาธารณะร่วมกัน ถือการสร้าง ธรรมประโยชน์เพื่อส่วนรวม ใช้การสร้างธรรมประโยชน์เพื่อส่วนตัว ฉะนั้นการพัฒนาจิตสำนึก จิตอาสา และจิตสาธารณะในเรื่องนี้จึงถือเป็นประเด็นที่ท้าทายและสำคัญยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐชื้อขายภาครัฐ โดยทุกภาคส่วนจะต้องผลักดันหรือสนับสนุนทั้งในเรื่องทุนและโอกาสเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เกิดการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
2. สถานศึกษาหรือโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา จะต้องมีการระบบและกลไกในการพัฒนา สร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม การลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนส่วนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง ที่มีความสนใจในการผลิตสื่อให้ได้มีพื้นที่ หรือมีโอกาสแสดงฝีมือและผลงานเพื่อเป็นฐานในการเสริมสร้างอาชีพและความมั่นคงในอนาคต
3. คณะสงฆ์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะต้องมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างจิตสำนึก การเสริมสร้างจิตอาสา และการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะการเสริมสร้างจิตสำนึก การเสริมสร้างจิตอาสา และการเสริมสร้างจิตสาธารณะที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งถือเป็นสมบัติของส่วนรวม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณเพื่อการเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
2. โรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้อย่างเป็นรูปธรรมโดยใช้เวลาส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนมาพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนที่มีความสนใจในการผลิตสื่อให้ได้มีพื้นที่ หรือมีโอกาสแสดงฝีมือและผลงานเพื่อเป็นฐานในการเสริมสร้างอาชีพและความมั่นคงในอนาคต
3. คณะสงฆ์ พ่อแม่ ผู้ปกครองมีโครงการหรือกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึก การเสริมสร้างจิตอาสา และการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งถือเป็นสมบัติของส่วนรวม

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มพัฒนานโยบายและแผนการศึกษาแห่งชาติ. (2562). *แนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อรองรับการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- กาญจนา เขียววิทย์การ. (2563). การรับและการส่งต่อเนื้อหาการวิทยุของเยาวชนยุค 4.0. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(6), 2082-2097.

- เกศสุดา สิทธิสันติกุล และคณะ. (2562). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมืองเชียงใหม่อย่างมีส่วนร่วม : โครงการ Spark U เชียงใหม่ ปฏิบัติการเปลี่ยนเมือง. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 11(2), 290-301.
- ไกล่รุ่ง พูลผล และคณะ. (2561). กรอบนโยบายการจัดการแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่ - ห้วยขาแข้งอย่างยั่งยืน. *วารสารเซนต์จอห์น*, 21(29), 163-184.
- จินตนา กลินันท์. (2560). สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชน กรณีศึกษา : คนปลายน้ำคลองท่าแนะจังหวัดพัทลุง. *วารสารร่วมพฤษภา มหาวิทยาลัยเกริก*, 35(2), 10-32.
- ดุขฎิ นิลดำ และคณะ. (2561). อุดมการณ์ความเป็นไทยที่ถูกถ่ายทอดผ่านภาพยนตร์เรื่อง สันติ-วิณา. *วารสารเซนต์จอห์น*, 21(28), 281-293.
- บุญณดา สุปิยพันธุ์ และคณะ. (2564). กระบวนการพัฒนาเยาวชนสร้างสื่อสันติสุขในสังคมออนไลน์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(1), 304-318.
- ประคอง มาโต. (2562). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(2), 89-105.
- ประวิณมัย บ่ายคล้อย. (2561). การผลิตรายการ “วิจัยไทยพลัส” เพื่อเผยแพร่ความรู้จากงานวิจัยสู่สาธารณะในรูปแบบของสื่อบทชีวีทัศน์. *วารสารเซนต์จอห์น*, 23(32), 283-299.
- เพ็ญประภา เพชระบูรณิน และคณะ. (2557). แนวทางการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ปกปักษ์พันธุ์กรรมพิชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: เชื้อนจุฬาภรณ์จังหวัดชัยภูมิ. ใน *การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557* (น. 579-588).
ขอนแก่น : เซ็นทารา โฮเต็ล แอนด์ คอนเวนชันเซ็นเตอร์.
- รุ่งรัตน์ ชัยสำเริง. (2558). *การสื่อสารองค์กรแนวคิดการสร้างชื่อเสียงอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การใช้ ICT ของเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2561*. เข้าถึงได้จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/pdf>
- สุพิมล ศรศักดิ์ และคณะ. (2555). *รูปแบบและกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนแนวพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์. (2559). ยุทธศาสตร์การบริหารการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำตะวันตกแบบมีส่วนร่วม. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

UNESCO. (1977). *Intergovernmental Conference on Environmental Education Organized*. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000032763>